

MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA (MNAC)

DEPARTAMENT DE FOTOGRAFIA, ACTUACIONS I CONTINGUT

David Balsells

Museu Nacional d'Art de Catalunya

El 1980 les **1es Jornades Catalanes de Fotografia** amb seu a la Fundació Joan Miró, obriren un debat públic sobre la realitat de la fotografia. Les quatre ponències presentades: *1.- Proposta per a la creació d'un col·lectiu fotogràfic, 2.- Recuperació del passat fotogràfic a Catalunya. Models de creació de arxius locals i d'un museu per a la fotografia. 3.- Situació actual de la fotografia a Catalunya. 4.- Perspectives per a la fotografia a Catalunya*, i les seves respectives conclusions van representar el primer intent d'acostament a l'administració.

No serà fins l'any 1982, amb motiu de l'organització de la primera Primavera Fotogràfica, que es materialitzarà aquest acostament.

La Primavera ha generat diferents activitats al voltant de la fotografia i potser una de les més interessants ha estat la del Llibre Blanc.

EL LLIBRE BLANC DEL PATRIMONI FOTOGRÀFIC

L'estudi realitzat sobre el patrimoni, donà com a resultat l'edició del Llibre Blanc. Un pas important cap a la recuperació dels nostres fotògrafs i el seu reconeixement.

El debat públic realitzat el 1994, presidit pel director general de Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, senyor Eduard Carbonell, amb la participació del Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona i l'Arxiu Nacional de Catalunya, i amb el Museu Carnavalet, el Patrimoni Fotogràfic del Ministeri de Cultura francès i el Fons Nacional d'Art Contemporani del Ministeri de Cultura francès –tots amb seu a París–, com a observadors invitats, va servir sobretot perquè els responsables directes del nostre patrimoni, poguessin valorar en la seva justa mesura el gran vuit existent en les col·leccions dels museus, és a dir, la pobresa del nostre patrimoni fotogràfic.

A partir de la publicació del Llibre van sorgir dos iniciatives importants. D'una banda, el compromís del delegat d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya, senyor Josep Miquel Garcia, d'assumir la incorporació de la fotografia en la col·lecció del Fons d'Art de la Generalitat de Catalunya.

Durant els anys 1994, 1995 i 1996 una gran part dels pressupostos de l'esmentat fons va ser dedicats a l'adquisició d'obres fotogràfiques (d'autors catalans, residents a Catalunya o estrangers que haguessin fotografiat Catalunya).

Els autors representats en el Fons d'Art són: Antonio Blanco, Antoni Campaña, Josep Maria Casals i Ariet, Pere Català Pic, Francesc Català-Roca, Toni Catany, Colita, Joan Colom, Ramon David, Manuel Esclusa, David Escudero, Jordi Esteva, Joan Fontcuberta, Pere Formiguera, Ferran Freixa, Emili Godes, Joaquim Gomis, Jordi Guillmet, Ricardo Guixà, Manuel Laguillo, Martí Llorens, Otho Lloyd, Josep Masana, Oriol Maspons, Xavier Miserachs, Mabel Palacín i Marc Viaplana, Macel Pey, Joaquim Pla Janini, Leopoldo Pomés, Eduard Olivella, Jorge Ribalta, Aledys Rispa, Humberto Rivas, América Sánchez, Manuel Serra, Ton Sirera, Ricard Terré, Manel Ubeda, Rafael Vargas, Mariano Zuzunaga.

D'altra banda, la creació del Departament de Fotografia al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

LA COL·LECCIÓ DE FOTOGRAFIA. HISTÒRIA DEL FONS

El MNAC va incorporar la fotografia a les seves col·leccions l'any 1996, atenent la demanda de diferents àmbits culturals i patrimonials, que reclamaven una acció urgent de compromís amb el patrimoni fotogràfic. Amb la creació del Departament de Fotografia es donava una resposta a l'entorn fotogràfic, als autors i les seves obres, i també als llegats patrimonials que esperaven accions que els rescatessin definitivament de l'oblit moral i de la destrucció material.

L'objectiu del Museu és reunir obres des de l'origen de la fotografia, l'any 1839, fins a finals dels anys seixanta, en una col·lecció representativa de la història de la fotografia a Catalunya.

La primera presentació d'una exposició fotogràfica al llarg de la història del MNAC va ser l'any 1997, *Primer acte. La fotografia al museu*, dedicada a quatre grans fotògrafs catalans: Joaquim Pla Janini, Emili Godes, Josep Masana i Otho Lloyd. Era, al mateix temps, la presentació de les primeres adquisicions de la incipient col·lecció, que d'aquesta manera donava el tret de sortida d'una recuperació del patrimoni fotogràfic al nostre país. Aquesta presència i integració de les obres fotogràfiques en el si de les col·leccions, permet comprendre la seva interrelació amb altres disciplines, tant pel que fa a la programació d'exposicions temporals com en el discurs del projecte museístic de les col·leccions que pressuposa recuperar una normalitat equiparable a d'altres museus al món.

El MNAC ha presentat en el transcurs d'aquests anys diversos aspectes de l'evolució de l'obra fotogràfica: El segle XIX, el pictorialisme, les avantguardes, la Guerra Civil espanyola i el neorealisme de postguerra.

En aquests catorze anys, la col·lecció ha anat creixent fins arribar quasi a les 8.000 obres de què disposa el Museu en l'actualitat. La procedència de les obres és diversa: donacions: Agrupació Fotogràfica de Reus (Josep Massó, Francesc Subirà, Salvador Ferré, Jordi Olivé), Emili Bosch, Colita, Francesc Esteve, Carles Fontserè, Pere Formiguera, Josep Lladó, Oriol Maspons, Joaquim Pla Janini; dipòsits: Antoni Arissa, Emili Godes, Otto Lloyd, Josep Masana, Fons Fotogràfic de l'Agrupació Fotogràfica de Catalunya; adquisicions: Pere Casas Abarca; comodats: Fons d'Art de la Generalitat de Catalunya, i també convenis de col·laboració, com el subscrit amb la Universidad de Navarra.

La col·lecció mostra un recorregut pels diferents moviments artístics que comença amb els usos de la fotografia en l'etapa inicial, període pictorialista, sorgit cap a 1888 i que va perdurar a Catalunya fins a mitjan segle XX, les avantguardes històriques, la Guerra Civil espanyola, la nova avantguarda i el neorealisme de Francesc Català-Roca, Colita, Joan Colom, Oriol Maspons, Xavier Miserachs, Leopoldo Pomés, Ton Sirera, Ricard Terré i Julio Ubiña.

La finalitat del Departament és la salvaguarda d'aquest material mitjançant la recuperació, l'inventari i la restauració, per permetre'n l'estudi i la difusió.

És voluntat del MNAC que el Departament de Fotografia, per la riquesa de les seves col·leccions, esdevingui un punt de referència obligat i indiscutible de la recerca i la creació fotogràfica al nostre país.

El MNAC és un museu de gabinets o departaments, amb un conservador i una col·lecció per a cada especialitat.

1_ Museu específic per la fotografia:

Metropolitan Museum of Photography, Tokio, Japó

Center for Creative Photography, Tucson, USA

Musée de l'Élysée, Lausanne, Suïssa

Maison Européenne de la Photographie, París

Musée de la Photographie, Charleroi, Bèlgica

Museum for Contemporary Photography, Chicago

etc.

La majoria d'aquests museus tenen col·leccions internacionals.

Aquesta solució permet una concentració d'esforços, humans i econòmics, a favor del medi fotogràfic. Però té com a contrapartida haver de crear infraestructures noves i aïllar el medi fotogràfic de la resta de les disciplines artístiques.

2_ La integració global de la fotografia en un departament d'un museu (naturalment estructurada en acord amb els diferents moviments artístics, que no sempre coincideixen en tots els països ni tampoc amb la història de l'art en general). És la solució més estesa.

MOMA, New York
The Metropolitan, Museum of Art, New York
The Art Institut Chicago
MOMA, San Francisco
The J. Paul Getty Museum of Art, Los Angeles
Victoria and Albert Museum, Londres
National Galery of Art, Washington
Folkwang, Essen
etc.

Tots aquests museus tenen col·leccions internacionals i cobreixen tota la vida de la fotografia.

3_ La creació fotogràfica està repartida entre diversos museus d'acord amb una filosofia inspirada per una junta de museus.

França
Musée d'Orsay, (1848 fins 1917)
Musée National d'Art Moderne, Centre Pompidou, (1920 fins a l'actualitat)

Holanda
Printroom, Leiden (1839-1920)
The Hague Municipal Museum, La Haia (1920-1940)
Stedelijk Museum, Amsterdam (1940- fins a l'actualitat)

Naturalment aquesta solució requereix un programa conjunt dels museus amb esforços econòmics i humans similars.

Si tenim en compte que l'any 1929 al MOMA de New York l'obra núm. 23 de l'inventari era una fotografia, "Head" de Walker Evans, podem apreciar el retard considerable que portem (81 anys) i en alguns casos com és la fotografia internacional, irrecuperable.

La resposta a la voluntat política de la incorporació de la fotografia al museu, després d'un estudi i una anàlisi del que hem citat, ha estat la creació del Departament de Fotografia del Museu Nacional d'Art de Catalunya que contempla la història de la fotografia des dels seus inicis fins a finals dels anys seixanta. És a dir, l'equivalent a la solució tercera.

El Departament ha estat una resposta a la demanda que el país reclamava. El disseny s'ha fet partir d'un estudi de les estructures existents i de la política cultural que li dona suport. Fins ara només existien els autors i les seves obres, però el seu llegat patrimonial esperava accions urgents que les rescatessin definitivament de l'oblit moral i de la destrucció material.

El retard que crònicament tenim en aquest i altres aspectes, aquesta vegada podia ser un avantatge, donat que podíem assumir una filosofia contrastada i experimentada a escala internacional i donar així una resposta correcta al nostre entorn fotogràfic, de manera que el Departament de Fotografia del MNAC es converteixi

en un dels punts de referència obligat i indiscutible per a la investigació i la creació fotogràfica del nostre país. Com que la fotografia és un mitjà d'expressió ple, pensem que la millor manera de donar-lo a conèixer és associar-lo a altres produccions de diverses disciplines.

Presentar la fotografia en un museu d'art interdisciplinari no és solament donar-li el estatus artístic, és sobretot permetre captar les característiques, comprendre el seu desenvolupament històric i descobrir el que la fotografia ha pogut, per ella mateixa, aportar a d'altres disciplines.

- a)- Patrimoni
- b)- Exposicions.
- c)- Estudi

D'aquests tres apartats, el patrimoni és més problemàtic pel que fa a la seva resolució a curt termini i també perquè és el motor de tota l'activitat de creació.

Col·lecció.- En una primera etapa els esforços estaran dedicats a reunir obres que siguin representatives de la Història de la Fotografia a Catalunya. Aquesta reconstrucció es fa sempre que és possible amb obres d'època (vintages), però som conscients que per a cobrir alguna determinada època o autor, no tindrem més remei que recórrer a còpies noves, però sempre com a obra original, controlada i signada per l'autor. No contemplem els reprints com a obra encara que els tenim en compte per a l'estudi i la difusió.

La finalitat del Departament consisteix en tenir cura d'aquest material mitjançant la recuperació, l'inventari i la restauració, que han de permetre l'estudi i la difusió. Amb criteris d'orientació tant cap a la fotografia històrica com a les vies més experimentals i d'avantguarda.

RESUMEN

El MNAC va incorporar la fotografía en sus colecciones durante el año 1996. El objetivo del Museo es reunir obras desde el origen de la fotografía, el año 1839, hasta finales de los años sesenta, en una colección representativa de la historia de la fotografía en Cataluña.

La colección muestra un recorrido por los diferentes movimientos artísticos que empieza con los usos de la fotografía en la etapa inicial, período pictorialista, surgido hacia 1888 y que perduró en Cataluña hasta medianos del siglo xx, las vanguardias históricas, la Guerra Civil española, la nueva vanguardia y el neorealismo.

La finalidad del Departamento es la salvaguarda de este material por medio de la recuperación, el inventario y la restauración, para permitir el estudio y la difusión del mismo.

Es voluntad del MNAC que el Departamento de Fotografía, debido a la riqueza de sus colecciones, se convierta en un punto de referencia obligado e indiscutible de la investigación y la creación fotográfica de nuestro país.

RÉSUMÉ

En 1996, le musée MNAC de Barcelone a incorporé la photographie à ses collections dans l'objectif de réunir des œuvres allant de l'origine de la photographie, en 1839, à la fin des années 60, dans une collection représentative de l'histoire de la photographie en Catalogne.

La collection constitue un parcours dans les divers mouvements artistiques, qui commence avec les usages de la photographie à ses débuts, se poursuit avec la période pictorialiste, née aux environs de 1888 et ayant duré en Catalogne jusqu'à la moitié du XXe siècle, les avant-gardes historiques, la Guerre civile espagnole, la nouvelle avant-garde et le néoréalisme.

L'objectif du département de photographie est de sauvegarder ce matériel en le récupérant, en en faisant l'inventaire et en le restaurant afin d'en permettre l'étude et la diffusion.

Le MNAC souhaite que le département de photographie devienne, grâce à la richesse de ses collections, un point de référence indispensable et indiscutable de la recherche et de la création photographique en Catalogne.

SUMMARY

The MNAC incorporated photography into its collections in 1996. The aim of the museum is to bring together pieces from the origins of photography in 1839 to the end of the 1960s, making it a collection that is representative of the history of photography in Catalonia.

The collection takes a trip through the different artistic movements in Catalonia, beginning with the uses of photography at its initial, pictorialist stage and moving on to its emergence in 1888 and the movements taking place up to the mid-twentieth century: the historic avant-garde, the Spanish Civil War, the new avant-garde and Neo-Realism.

The aim of the department is to preserve this material through safeguarding, cataloguing and restoration, which will allow for its study and dissemination.

The MNAC wants the Department of Photography, due to the wealth of its collections, to become an undisputed and essential reference point for photographic research and creation in our country.